

ZORA.

Časopis za zabavo in poduk.

Izhaja
dvakrat na mesec, 1. in 15.
dne na celi poli.

Stoji po pošti za celo leto
4 gld. za pol leta 2 gld. — Za
dijake in učitelje celoletno
2 gld. 50 kr.

Najlepši nasmehljaj.

Iz Val. Mandele-ove zapuščine.

Ko je še Kristus góspod Bog
Po zemlji potoval okrog
Kot siromak in nepoznan,
Prišel je tudi neki dan,
Ko solnce je zapadalo,
Pred kočo revno, majheno,
Pak prosí, da bi ga sprejeli,
Ter ga čez noč pod streho vzeli.

Pošteni mož mu dá rokó :
„Sicer res malo le imam,
A kar imam, rad bratu dam;
Če le ne bode tu pri nas
Celó prežalostno za vas,
Ker sreča je od nas zbežála,
In sama žalost nam ostala“.

Pa Kristus mu odgovori:
„Spoštujmo bolečino vsi!
Šaj bolečina Bogu služi,
Ker duše čisti, ž njim jih druží.
Hvaležen bom Vam vsaki čas,
Če smem počíti dans pri Vas“.

Še gospodar večerjo dá,
In Kristus ž njo se okrepcá.
Potem se vleže in zaspi,
In zjutraj, ko se prebudi,
Veli: „Bilá je dobra noč,
Imajo udje novo moč
Za dolgo in za težko pot;
Al' da za toliko dobrot
Vam vrnem kaj, povejte mi,
Kaj nek Vas peče, žalosti,
Zakaj Vas srce tak boli?
S hvaležnosti vedét' želim,
Da zopet Vas razveselim“.

In žena mu odgovori:
„Oj za vračilo nama ni;
Al' dete najino edinó
Trpi naznano bolečino,
In huda smrt ga bode vzela.
Pa tega, kar bi jaz želela,
Mi Vi ne morete storiti,
Ne more mi se izpolniti;
Edina moja želja:
Da dete še enkrat smehljá“.

Tak toži žena žalostna,
Gospoda k detetu peljá,
Oj kak je bóлно in bledó!
Al' ko odpré kalnó okó
Ter ga v zveličarja upré,
Zvedri se mu, nasmeje se,
Ter se smehljá takó sladkó
Ter se smehljá takó ljubó,
Kot da nebeški žark in raja
Nedolžne ustnice obdaja.
Obema srce zaigrá,
Veselja njima trepeta,
In vsak gospoda pogleduje,
Ta pak presrečno se raduje.

* * *

Neviden hodi Kristus še
Po hišah, kočah sem in tje.
Bolehno dete kjer leží,
Kjer mati joka in bedí:
Tje tiho, krotko se spusti;
Nasmeje dete se sladkó,
In zdravo je, al' pa sabó
Gospod odnese ga v nebó.

Antonio Gledjevič.

Povest.

Spisal Ivan Tavčar.

Büci morje adrijansko!
Nekdaj si bilo slovansko.
Ko ob tebi mesta bela
Naših dedov so cvetela.
Jenko.

I.

Bilo je pomladansko jutro leta 1727. Solnce izhajalo je v svojem krasu nad starim Dubrovnikom in metalo žarke na daljno morsko planjavo, da se je premenila v tekoče srebro. Vse je tiho, vse še spi. Sedaj pa sedaj butijo valovi z večo močjo ob breg, ter prehrušijo občni mir. V lôki zibalo se je nekaj malih čolnov, ribarji na njih pa so spali, ali vsaj mirno ležali med mrežami.

Na bregu sprehajal se je istega jutra človek, zavit v obleko tedanje, dubrovniške „nobilte“. Bil je še mlad, komaj kakih 28 let star. Izpod črnega triogelnega klobuka padali so mu na ramo gosti črni lasje; lica bil je bledega, ali očesi gledale ste srpo izpod temnih obrvi, katere mu je ločila globoka sraga. Na strani nosil je tenak meč z zlatim ročnikom. Nemirno je hodil ob vodi, tu in tu obstal, ter govoril na pol glasno sam s sabo. —

„Vi niste videli nekdanje slave starega Dubrovnika, niste zrl istega brodovja, katero je strahovalo Afriko, ter podperalo onemoglo Hispanijo.*) Naši očetjo so topli benečanskega leva in kraljica adrijaškega morja je trepetala pred njimi in prosila beraško miru. Na valovih zibala se je naša moč in te zidine odmevale so radosti. Marsikatera harpa glasila se je v njih, navdušenost pa je opevala kras in srečo dubrovniško. Ali sedaj gospoduje nad nami Turčin, oholi paše deró nas ter nam praznijo zakladnico; Benečan steguje grabljive perste po vlasti ljudovladni in v posmeh smo najumazanejšemu Albanezu. In tako je prazno to krasno zidovje! Gundolič, Palmota in drugi, kje so? Vse je pospalo, in ostal je rod ošaben in slaboten. V žametovih haljah rožljajo z malimi rapirji po korsu, pod širokimi parukami napenjajo nosove, mahajo s suhotnimi rokami, ter pijó rudeče vino in — vladajo slavni Dubrovnik. Vi niste videli nekdanjih dni!“

„Križ je, trnjev križ, pristavil je žalostno, imeti malo, zapuščeno in skalnato domovino!“

Zamislil se je, prekrizal čez prsa roke in nagnil glavo. Od morja pa je zavela sapa, ter mu razpihovala dolge vlase in mu hladila vroče lice.

*) Raguza po slavj. „Dubrovnik“ podperala je s svojim brodovjem Karola V., ko je napadel Tunis i Afriko, tako tudi njegovega naslednika Filipa II., v portugalskih bojih. Na to operajo se te besede.

„Koliko živali, drobnih živali je tu v slani vodi in vsaka je srečnejša kot jaz; sklonil se je, ter pobral pisano polževko, katerih se dobi brezbrojno na morskih bregovih. Zares prekrasno stanovanje, nebeško stanovanje, ali vendar — in razdrobil jo je med prsti — kako podobno naši gospôdi, vseslavni gospôdi. Zavija se v indiško blago, valja se po sirskeem škrlatu, ter si zida iz pisanega kamenja svoje palače. A ko bi se nekdam le poljubilo babjemu sultanu v Štambul, da bi nagnil puhlo glavo — in ni več vaše Raguze!“

Razburjenemu položi rahlo nekdo roko na svilnate kodre. Naglo se ozre in pravi veselo:

„Ti si, Palmota, danes prideš pozno! Poglej!“

In pokazal je proti modri višini, kjer je solnce vže visoko plulo med oblaki. —

„Ti si vže dolgo tu?“ vprašal je Palmota. To pa vem, da si že na tisočkrat prerotil naše starešinstvo, naše Salamančanje in Bolonježe*), ter jih pometal na dno vodám v pičo morskim volkovom.“

„Boljšega bi ne zaslužili“, dejal je oni ter odvezaval počasi mali čoln. Prijatelja stopila sta vanj in kmalu se zibala sredi lôke. Tu ležal je pred njima slavni Dubrovnik; krog in kreg obdan z zelenimi vinogradi, kjer se je kuhalo grozdje v pekočem solnci. Lepa bazilika svetega Vlaha plamtela je v žarkih jutranjih in okolo nje, vreden venec, mnogobrojne palače mestnega starešinstva. Proti jugu pa se je videla lôka Gravoza s svojimi ladiami, jambori in pisanimi jadri. Leta 1667 je bil v Dubrovniku potres, kateri je razdril večino mesta, ter ga spremenil v puštinjo. Ali ob času naše pripovedi bil je vže sezidan nov Dubrovnik v lepšem slogu in bogateje.

„To je naš Dubrovnik!“ vskliknil je Palmota (bil je plemenitaš). Poglej Antonio, ali ni to vredna kraljica sinjega morja? Kaj hočejo Benečanje s svojimi na koleh oprtimi kočami? Raguza, kamnita hči kamnitega primorja, ob katero vdarjajo brez vspeha Adrije srditi valovi!“

Mlado njegovo lice se je razradostilo, spustil je veslo, vstal in stegnil roke proti mestu: „Zopet mora priti nekdanja slava!“

„In jaz ti pravim, da ne pride več, odgovoril je Antonio, da ne pride več, ti pravim!“

Palmoti pobesila se je glava.

„In zakaj ne?“ godernjal je.

„Zakaj ne? Palmota, in Antonio zgrabil je strastno njegovo roko, zakaj da ne? Zato, ker vi hočete prenarediti iz našega Dubrovnika ital-

*) Dubrovniško meščanstvo delilo se je v „Bolonježe“, „Salamančanje“ Antonine in Laçaroni-je. Vladali so samo B. in Sal. —

jansko gnjezdo, ker vi plemenitaši hočete, da bi se tu v domačili francoski dim in francoska vodenost!“

Ni mu vedel odgovoriti Palmota, tiho vesljala sta dalje. Morje je lahko zibalo mali čoln, ali veslača v njem obdajale so tóžne misli. In v resnici ni bilo lahko življenje tedaj! Slavna nekdanja ljudovlada ležala je brez moči na tleh, kupčija je hirala in revščina se množila. Ali vendar stare plemenitaške glave niso hotele se ničesar naučiti, kakor nekedaj; bile so ošabne. Vsakdo hotel je biti imenitnejši kot drugi, vsakdo bolj plemenit, bolj stare rodovine. Nekateri neumneži bili so zdravi človeški pameti tako zelo v obraz, da so patetično terdili: njih zarod izhaja od nebeškega Jova samega. Pešalo je domoljubje. Prišlo je tujstvo, prišla laška in francoska puhlost. Vse je propadlo, nprav in slava. In to bodlo je v srce Antonju Gledjeviču. Bil je zadnji izmed slavnih slovanskih pesnikov, rojen v premožni meščanski rodovini, iz tako zvanih Antoninov. Plemenitaši raguški vabili so ga v svoje družbe, ter mu dajali čast kot cenjenemu pesniku. Ali nikjer ni našel sorodnega srca. Samo mladi Palmota oklenil se ga je bil s čudno otročjo ljubeznijo. Očarali so ga stoki ženialnega pevca nad ubogo domovino, in zatoraj zahajal je s strastjo v njegovo družbo. —

Ko je Palmota zopet pogledal na svojega tovariša, bil je ta ginjen; zgubila se mu je bila proga med obrvima in bliščeče žarilo se mu je oko.

„Palmota, in vendar bi bilo lahko drugače“ dejal je, „dragače!“ in sklonil se je proti njemu. Povedal ti bom nekaj, do sedaj ležalo je še sveto v mojej duši!“

„V naših žilah teče slovanska kri, pričel je resno, Raguzi je slovanska hči. Slovani jo obdajajo krog in krog in še daleč proti severu. In kaka je ta moč, ta slava slovanska! O nji pravil mi je stari menih, ko sem ga obiskal na bregu sv. Andreja.*) Kazal mi je svete knjige svetega Kirila in s ponosom govoril o moči naših rodov. Kjer obdan je z ledom severni pol, ondi gospodujemo mi; kjer vrô vroči studenci iz osrčja zemlje, kjer bega po razbeljenih puščinah vitka gazela, ondi je naš glas, naša slava. Široko skitisko planjavo imajo v vlasti naši bratje in turško cesarstvo je slovansko cesarstvo! In sveti menih prorokoval je iz starih pisem, da mora pasti Islam, in naša Raguzi bode kraljica v slovanskem jugu! Naj gospoduje po morji Benečan, naj ima saracensko bogastvo, mi imamo bogatejšo dedino! Ali Turčija mora pasti, ako hoče ostati Dubrovnik!“

Palmota zrl je z začudenjem in strahom na svojega prijatelja. Čeravno je bilo istikrat vže po požarevaškem pomirji, čeravno je vže bilo pričelo nekdanje osmansko krepko carstvo hirati in trohneti v drobu, vendar je imelo njegovo grozovito ime na obalih jadranskega morja še toliko ve-

*) Otok blizu Dubrovnika. Nekdaj imeli so na njem benedektinci samostan.

ljave, da nihče ni pričakoval pogina tega bolnega orjaka. Mladi plemenitaš pogledal je plaho na okrog, vsaj bila je slavna ljudovlada pod varstvom štambulskim, vsaj imelo se je to varstvo kot neprecenjen vspah dubrovniške diplomacije.

„Turčija mora pasti“?! godernjal je tiho, potem pa važno pristavil (vsaj bil je sin senatorjev): „Antonio, ali pozabiš, da stari Dubrovnik živi ter diha le pod varstvom osmanskim? Kje bi bili vže, ko bi se ne opirali na te krive sablje; morda gostil bi se tu Benečan, ali bi pa pasel po naših grobljah Morljak svoje koze!“

Ali srditi pesnik planil je pri teh besedah kvišku, veslo mu je izpadlo in jezno potegnil je rapir iz nožnice, ter tako močno vsekalo ž njim v leseni čolni, da se je rožljaje prelomil.

„Ha! kričal je, to so nasledki vaših publih glav, vaše modrosti! Iskali ste samo zlata, in pod turškim turbanom drli ste kristjana, drli nevernika; drli svojega brata. Ali čas je vas preplul. — Srbija in Hercegovina iskale ste zavetja v Dubrovniku Vi jih niste poslušali! Čas je vas preplul! Bog se vas usmili, vas plemenitašev, ko pometate tlake v Štambul ter poljubljate pse nevernike kot drage brate. Slavna republika ha! ha!“ —

Palmo ti zabliskala se je solza med trepalnicami, on pa ga je rahlo prijel za roko ter dejal tolažilno:

„Odpusti, saj ti nisi tak, kot so drugi. V tvojih žilah teče kri slavnih pevcev, in jabelko ne pade daleč od debla. In vsaj tudi sam menim, pridejal je žalostno, da ni dobro klicati mrličev iz grobov!“

„In vsaj je Dubrovnik toliko trpel za svoje pregrehe!“ odgovoril je plemenitnik goreče.

„Res je, Ivan, res! Kaj je sedaj Dubrovnik? Mrlič v zlati rakvi s cvetjem posut!“

„Ne govori tako strašno Antonio! in vpre z grozo nanj svoje oko. Nekaj časa je zamišljeno molčal, potem pa resno dejal:

„Gledjevič, ti pač ne ljubiš svoje domovine!“

Nekako čudno stresel se je pri teh prijateljevih besedah, skoro obledel — ali v hipu polastil se ga je satir in usta so se mu zgubila v zaničljivem posmehu.

„Mogoče da je ne ljubim, ali pa tudi, vsaj tako ko slavnoznani de Cervia, sedanji veleimenitni rektor prekrasne republike! Dobra duša sreba morda ravno sedaj — v sredi težavnega vladanja — svoje jutranje ostrige, ter zoblje slastne benečanske smokve!“

(Dalje.)

Lepa dota.

(Novela.)

I.

Na samotnem griču, kateri se vzdiguje sredi velike dobrave, stoji majhen gradič Rakovec po imenu. Vglajena cesta drži skozi gosto smrečevjem in hrastovjem obraščeno Dobravo, ki se na dolgo in široko okolo in okolo razprostira do griča, in se obrne potem navkreber v ovinkih proti gradiču. Zahajajoče večerno solnce ravno zlati z zadnjimi žarki vrhove gôr in hribov; ne pozabi torej tudi tega osamljenca — akoravno so ga bližnji in daljni prebivalci skoro popolnoma pozabili, in še komaj vedó, da stoji — ter mu izročava zadnje pozdrave in srčno „labko noč“.

Le tri osebe bivajo v tem poslopji, ločene od hrupa in trušča posemeljskega. Zbežala je namreč pred nekaj leti iz grada sreča in ž njo je potegnilo vse drugo, kar le tam biva ali bivati želi, kjer je sreča svojo kramo razgrnila. Te tri osebe so: gradiča posestnik Rudolf, njegova hči Klotilda in pa stara strežnica, zvesta Anka. Kako neki, da še teh vabljava sreča ni zvalila iz tega kraja? Odgovor na to vprašanje nam postane jasen, ko zvemo, da je blagi Rudolf že leto dni hudo bolan in v zadnjem času že tako slab in reven, da nikdo, — tudi sam ne — več ne misli na okrevanje. Žalostna Klotilda stoji pri njegovi postelji in bolestni stoki očetovi ji segajo tako globoko v rahločuteče srce, da ji vsikdar pri takej priliki pritečejo solze iz očes.

Žarki zahajajočega solnea prišli so tudi v sobo bolnikovo po slovó in mu dali povod, da je še zadnjikrat zbral vse svoje moči, prijel hčerko za roko, in jej tako-le govoril:

„Hčerka moja! Solnce je zatonilo za gore in ne vem, če ga še jutri zopet dočakam; zatoorej ti naj izročim svojo poslednjo voljo — svoj testament. Ni mi ga treba spisovati, ni mi treba prič, ker to, kar ti imam zapustiti, je tako malo in neizdatno, da ti koj sedaj lahko podam. In to moje edino premoženje je ta-le prstan, kterega nosim kot najdraži spomin, že 20 let, torej že 4 leta delje, kakor si ti na sveti. Da drugega premoženja nimam, ti je znano; da sem ga imel, ti je tudi znano. Srečen in čislán sem bil, dokler sem bil premožen; ko sem pa postal nesrečen, in me je nezgoda za nezgodo obiskala, zapustili so me vsi nestanovitni prijatelji. Druge, ki bi mi bili ostali, n. pr. moja nepozabljava žena, tvoj brat itd., vzal je Bog k sebi in mi pustil le tebe, draga Klotilda, da ostaneš edina podpora svojemu očetu na stare dni. Gradič, v katerem bivamo, je sedaj lastnina tistega, ki nas oskrbuje s hrano in z drugimi neobhodno potrebnimi reči. — Vzemi torej ta zlati prstan, v kateri so vrezane črke: M. V. in ohrani ga kot svoj najdraži zaklad, kakor sem ga

tudi jaz branil. Zna ti še morda priti kedaj prav in te storiti srečno. — Nikomur še nisem povedal, na kakov način sem prišel do prstana in zakaj mi je tako drag, ker ne rad sam o sebi govorim. Denes pa ti hočem vendar povedati, če mi obljubiš, da boš ohranila za se, kar ti bom povedal, in ne preje razodela nikomur, nego tačas, kedar se bo sreča prikazovala, katera zna ravno od tega prstana priti. — Poslušaj torej! Bilo je nekega večera, ko sem jahaje se povračal iz lova. Tema je že bila in luna ni svetila, ker so jo gosti oblaki zakrivali. Počasno sem jezdil po cesti, ki drži tukaj doli skoz gosto dobrovo, kar zaslišim naenkrat ne ravno daleč pred saboj neko vpitje, ki se mi je takošno zdelo, kakor da bi kdo klical na pomoč. Poženem konja in res zagledam nekega človeka, ki se je boril na življenje in smrt z roparji. Konj njegov je zbežal, hlapec je ležal na strani ubit. Jaz napnem petelina na puški in ustrelim. Nenadni strel je hudobneže oplašil in zbežali so v gozd. Prestrašenega gospoda posadim na njegovega konja, katerega sem po sreči vjel in odjašem ž njim proti našemu gradiču, kateri ni bil več daleč. Med potom ga vprašam, ali je kje ranjen, pa odgovori mi, da samo nekoliko na desni roki, kar pa ni nevarno. Povabim ga, naj gre z mano, naj pri meni prenoči. Rad je sprejel to povabilo in ostal pri meni čez noč. Zjutraj sem mu dal svojega hlapca, da ga nekaj časa spremi. Pred odhodom me je vprašal, s kakošnim darilom bi mi mogel postreči za to, ker sem mu življenje rešil. Jaz sem se mu zahvalil za ponudbo in odgovoril, da po nobeni ceni ne vzamem darila, ker je to, kar sem storil, itak bila moja dolžnost; sicer pa sem imel tačas tudi sam dovolj premoženja. Po vsej sili mi je potem ta-le prstan dal in mi rekel, ako bodem kedaj pomoči v kakej sili potreboval, naj se na-nj obrnem; biva v gradu K. blizu Prage na Českem. — Bil bi sicer potreboval v svojej bolezni in sedanjih revah podpore od njega, pa vedno sem si mislil, da bi ne bilo to lepo za me, in odlašal od dné do dné, ter si raje na drugi način pomagal. Tebe, draga hčerka, ki ostaneš sedaj reva zapuščena in brez premoženja, nimam nikomur v varstvo izročiti, kakor bogu in angelju varhu; priporočil pa bi te rad njemu, ki mi je dal ta prstan, ako bi mogel sedaj do njega. Če prideš kedaj k njemu, daj mu to-le pismo, v katerem te njemu priporočam, pokaži mu pa tudi prstan, in gotovo bode verjel, da si ti moja hčerka“.

Potegnil je prstan iz roke in ji ga je izročil s pismom vred. Dal ji je še očetovski blagoslov, in kmalu potem mirno v Gospodu zaspal. Dolgo se je hčerka jokala pri mrtvaškem odru, in le misel, da se očetu tam bolje godi, kakor se mu je na tem svetu, jo je tolažila.

Priskrbela mu je pošten pogreb, potem pa zapustila za vselej domači grad. —

II.

Nadejati bi se bilo, da se bode Klotilda koj naravnost podala na Česko s pismom do omenjenega grajščaka; a to ji ni prišlo na misel, nego raje je šla k tujim ljudem si kruha služiti, kakor da bi, — dokler ji še mlada kri po žilah vrè, — kogar s prošnjami za podporo nadlegovala.

V nekem precej oddaljnem mestu je stopila v službo pri nekaj gospej. Težkih del sicer v svojej srečnej mladosti ni bila vajena, a pozneje ob času očetove ljubezni godilo se jej je huje, kakor najnižji služabnici. S službo je bila torej jako zadovoljna in v vseh rečeh svojej gospej zvesta, tako da jo je ta neizrečeno rada imela.

Na ta način so ji hitro tekli dnevi, tedni in meseci. Že je bila v službi dve leti, a še nikdo ni prav za prav vedel, od kod da je in kakega stanu da je. Povedati seveda nobenemu ni hotela, pa jo tudi ni nihče s takošnim vprašanjem nadlegoval. Njena krasota in milina, priljudnost in olikanost in druge enake blage čednosti bi bile sicer vsakemu lahko ovdale, da ni niti vstvarjena za težko delo, niti hčerka revnih in priprostih starišev, nego da je hči olikanega in blagosrčnega očeta. Morda so se tudi te in enake misli vrivale marsikomu, a da bi bile resnične, ni nikdo verjel. Te vabljive lastnosti mlade deklice so mikale res marsikatega mladenča višjih ali nižjih stanov, da bi se bliže seznanil s krasno Klotildo, pa prve je oplašil jeni nizki stan, druge pa je odgnala deklica sama; kajti mislila si je, morda je dobrotljivi Bog vendar ni popolnoma pozabil, in jej poslal sedanje hudo in težavno stanje kot pripravo na prihodnje srečne čase. Ni se motila, če je tako mislila. Božja dobrotljivost ji je naklonila za spoštovanje očetovo, za težave in skrbi, ki jih je med njegovo dolgo boleznijo voljno prenašala, že na tem svetu dostojno plačilo.

Klotilda je imela samo eno prijateljico, ktereje je pri svojem odhodu iz gradiča zaupala skrivnost, kamor namerjava oditi. Ta jena prijateljica je bila stara dekla Anka, katera je še pri novem posestniku ostala v gradu.

Nekega poletnega jutra, — bilo je teden po binkoštih, — pride k gospej, pri katereje je Klotilda služila, nek mlad prav eleganten gospod. Vpraša jo, kako je njeneje dekli ime in kako dolgo že pri njej služi. Ko zve, da jej je ime Klotilda, in da je že dve leti preteklo, kar je službo nastopila, poprosi gospo, naj jo pokliče in ju pusti sama, ker se imata o nekeje jako važnej stvari pogovarjati. Klotilda zagledavši mladega gospoda, bila je vsa iznenadena, in si ni mogla misliti, kaj ta hoče, in kdo da je. Pa kmalu se ji je začelo daniti, ko jo je gospodič vprašal, je li je ona hči posestnika na Rakoveu, ki je neki, kakor je v istem gradu včeraj zvedel, pred dvema letoma umrl. Povedal ji je, da je iz Čes-

kega, sin nekega tamošnjega grajščaka blizo Prage. Oče je pred mesecem dni umrl, in mu naročil, naj nese pismo — pisano nekaj ur pred smrtjo — tistemu posestniku na Rakovec, ki mu je nekaj življenje otel. Ker pa dotičnega ni več na Rakovec našel, pokazala mu je od tam sem v mesto pot neka stara dekla do hčere rajnega posestnika.

„Da, res je, blagi gospod“, odgovorila je uljudno Klotilda, „da so moj oče pred dvema letoma umrli; še na smrtni postelji so mi povedali dogodbo, kako so nekdanj po srečni naključbi nekemu imenitnemu gospodu življenje oteli. In ta gospod so bili torej vaš oče?“

„Da, moj oče so bili“, odgovori mladi gospod, „Mavricij Varny so se pisali. Zvedli so malo časa pred svojo smrtjo od nekega znanca, ki je po teh krajih pred dvema letoma potoval, in jih prišel v njihovej bolezni obiskat, da vaš oče v jako neugodnih okolščinah žive; sklenili so torej blagej duši koj pomoč poslati. Napisali so pismo, priložili denarjev in ga izročili meni, da ga nesem na določeno mesto. Drugi dan, ko sem mislil na pot odriniti, so umrli in tako sem bil za nekaj dni zadržan. Jako sem žalosten, da pridem dones za vašega očeta celi dve leti prepozno in obžalujem, da smo tako pozno zvedeli o nesreči blagega rajnega, iz srca radi bili bi mu pomagali iz nesrečnega stanja. Kako neki, da se niso sami do nas obrnili?“

„Oče so mi še le na smrtni postelji, —“ odgovori Klotilda, „uzrok razodeli, zakaj vas niso pomoči prosili; rekli so namreč, da bi bilo nespodobno za kako dobro delo plačila jemati. Istega večera dali so mi tudi neko pismo z naročilom, naj ga vašemu očetu izročim, ako pridem kedaj do njih. Ker so pa žalibog mrtvi, podam ga vam. Nate preberite ga!“

Radovedno je odprl gospod pismo in ga bral:

Ljubi moj M. V.!

Na smrtni postelji, zapuščen od vseh znancev, prijateljev in sorodnikov, razvun svoje edine ljube hčerke Klotilde, brez vsega premoženja se ločim iz sveta. Ni mi več skrbi za sebe, a jako žalosten sem, in srce me boli, ako pomislim, da zapustim mlado, nedolžno hčerko, moj najljubši zaklad, tako brez vse dote in brez vodnika v tem viharnem življenji. Ljubi moj gospod, če še niste pozabili mene, usmilit se moje hčerke! Spoznali jo bote, da je prava, na tem, ker ima tisti prstan, ki ste mi ga Vi darovali. Zadnjikrat v tem življenji: srečno!

Vaš prijatelj

Rudolf Rakovski.

Klotilda je pokazala mlademu gospodu prstan, in ta je ves ginjen rekel, da si šteje v veselo dolžnost in čast, ako more sedaj svojega očeta nadomestovati. Tudi Klotildo so polile solze.

Mladi gospod, ki mu je bilo ime Boleslav in je ravno dopolnil 21. leto, bil je edini dedič po svojem očetu Mavriciju. Iskal si je tudi ravno sedaj tovaršico in spremljevalko za svoje prihodnje življenje. Zdelo se mu je, da kot hvaležen sin ne more boljše pcvrniti rešitev življenja svojega očeta njegovemu rajnemu rešitelju, kakor če se edini njegovi hčerki hvaležnega skaže. — Ker se mu je jena krasota, jena prijaznost in milosrčnost koj na prvi pogled prikupila, nagovoril je zapuščeno siroto s sledečimi milimi besedami:

„Vaš rajni oče pravijo v svojem pismu, da jih sree boli, ker morajo pustiti svojo ljubo, blago hčerko brez vodnika na tem svetu; za tega vodnika bi se vam, ljubezniva gospodična, jaz ponudil, ako bi me hoteli sprejeti. Moje srce mi pravi, da le od vas spremljan in na vašej strani bi mogel viharno pot življenja nadaljevati in srečno dokončati.“

Klotildo je oblila rudečica. Beseda ji je zastala, in dolgo ni vedela, kaj bi prijaznemu Boleslavu na to nepričakovano razodetje odgovorila. Delj časa je molče zrla Boleslavu v oči, in s tem molčanjem ovadila, da se čuti jenega srca popolnoma vjemajo s čuti mladenčevimi. Ko jo je prva iznenadenost minila, rekla je Boleslavu, kateri jo je neprestano zvedavo gledal, pričakovaje odgovora, te-le rahle besede s sramežljivo pobešenimi očmi: „Res nevredna sem take časti in sreče blagi moj gospod. Jaz nimam sedaj nobenega premoženja, in vse, kar je bilo očetovega, je sedaj v lasti drugih; nimam sorodnikov, — vsi so že pomrli, — nimam imenitnih znancev ali prijateljev — vse nas je zapustilo, ko hitro je sreča zbežala iz očetovega gradiča. Prava reva in zapuščena sirota sem torej jaz na tem svetu. In če bi že do zakona prišlo, še toliko nisem premožna, da bi vam kupila dostojen zakonsk prstan.“

„Vse ta nič dê“, je Boleslav na to odgovoril, „meni ni mar za premoženje, saj ga že imam, hvala bogu dosti; — nagib pri snubitvi ima biti: sree. Kar mi sree veli, to bodem storil, ne zmenè se za vse druge nebitvenosti. Spoznal sem vaše blago, rahločuteče in nedolžno srce, očarala me je vaša krasota in milina, — za vse drugo se ne zmenim; sicer je pa najlepša dota, ki jo more oče zapustiti svojemu otroku: do dro ime in poštenje. Tudi mi pravi vest, da dolžno hvaležnost, kate re moj oče vašemu očetu v djanji skazati niso mogli, jaz vam skazati moram, kolikor je v mojej moči, če hočem, da mi moja vest ne bode imela česa očitati. — Kar se pa tiče zakonskega prstana, podedovali ste ga po vašem očetu; naj torej isti prstan, ki je bil dosedaj dokaz udane hvaležnosti, bode zanaprej znamenje nevsahljive najne ljubezni in neločljive zakonske zveze.“

Klotilda in Boleslav sta si segla v roke, in srečna zaroka zakonska je bila sklenjena, ker srce je našlo — srce.

Anton Bezenšek.

Gautier sans avoir. *)

Peter ancianski, tudi „puščavnik, Kukupeter“ imenovan, je skoz svoje razlaganje žalostnega stanja Kristjanov v Palestini pod jarmom Mosleminov srea evropskega krščanstva tako vplamenil, da so se neizmerne trume zbirale stiskanim svojim verskim sobratom v pomoč. Vitezi in oprode, žené in otroci so se neopisljivo navdušenostjo in odločnostjo podali na pot v sveto deželo. Gautier, katerega Balderich v svoji: „historia hierosolimitana“ imenuje: sine habere, Albertaiski: senza vehor, Wilhelm tyrski: Walter ohne Habe, mi bi mu dejali: „Nemanič“, je prvi stopil na oder velike žaloigre, ki je pod imenom križanske vojske znana. Bil je plemenitaš iz Bourgogne, hraber in neprestrašen, pa ubog; 8. sušca 1096 je na čelu 15.000 pešcev in 8 konjenikov se podal skoz Nemško kraj Dunave dol na Ogersko, kjer je takrat vladal kralj Koloman, ki je Gautierove čete s potrebnim živežem oskrbel. Tako je Gautier srečno prišel do meje bolgarske, kjer pa so se velike težave za križnike začenjale. —

Gautier je šel črez Savo; brez njegovega vedenja je 16 vojščakov zadej ostalo, ki so po vaseh plenili. Ogri so jih hudo zdelali, oropali denarja in oblačila, in v pomilovanja vrednem stanu spodili. Prišli so pred Belgrad, kjer so križniki si svoje šatore postavili, in ko so svoje tovariše tako hudo zdelane videli, sklenili so se meščevati. Gautier, ki je spoznal, kaki hudi nasledki bi vtegnili iz tega meščevanja priti, jih je pomiril obljubivši domu gredoč zadostenja tirjati. Ugodilo mu je razjarjene duhove pomiriti, in kraj, kjer so njegovi tovariši toliko nedlog prestali, dobil je ime: Maleville — huda ves.

Sedaj pridejo križniki v Bolgarsko, v kateri je takrat gospodaril gršk namestnik z imenom Niketas. Temu ni brž ko ne znan bil pobožni namen Francozov, in lahko jih je imel za begune, uskoke in ogleduhe, ki so prišli njegove dežele rubit in plenit. Gautier je hotel pri Bolgarih živeža nakupiti, a Niketas prepove svojim vse občenje s Franki. Naravni nasledek tega je bil, da se je Gautier s svojimi ljudmi po vseh krajih razprostiral, in siloma jemal vole in ovce, žito in sadje.

To je Bolgare hudo razdražilo. Zberejo se v silnih trumah in naženejo Franke. Gautier sam je pobegnil v gozde. 140 Frankov se je od Gautiera ločilo in ti so zadeli na trumò razjarjenih Bolgarov. Morali so pred silnini Bolgari pobegniti in v cerkvah iskati zavetja, a razljutjeni Bolgari niso jim tudi v teh svetih mestih prizanesli, nego jih klali, in celo cerkve vžigali, da so nesrečneži v ognjenih plamenih svojo smrt našli.

Gautier sans avoir, ki je dobro vedel, da ima dosti trdokornih tovarišev, zapustil je one, ki niso hoteli za njim iti, in je 8. dni blodil med

*) Izgovori: Gotiè sanzavoar.

težavami hudega pota in glada v bolgarskem lesovju, dokler ne pride do mesta: Nisa. Vladar mesta je bil dobrosrčen mož, ogleduje pomilovavno izstradane križnike, dá jim živeža in denarjev, in še posla, ki jih je v Carigrad peljal. Ko Gautier v Carigrad pride, prosi cesarja Aleksija, naj mu dovoli tako dolgo v mestu ostati, dokler Peter puščavnik s svojo trumo za njim ne pride. Cesar, ki je spoznal, da ta trumica vojščakov ne more se meriti s Turki, mu dovoli, in tako so stali šatori zapadnih vojakov na carigradskih ravninah. Prvega avgusta 1096 je stal Peter pred zidovjem poglavitnega grškega mesta, in se je zedinil z Gautierom. Peter je le pet dni ostal v Carigradu, prišlo je mnogo longobarskih, piemontskih in genueskkih trum, — in tako je bila precej strahovita armada skupaj, samo najpotrebnejšega jej je menjkalo — reda in pokornosti. Cesar Aleksij je gledal, da se skoro teh gostov znebi, da jim barke in ladije, in tako so jadrili čez morje, in se vstavili v lókah pri Nicei, Helenopoli in Ribotu.

Vendar razpor in nesložnost ste se vlezli med križnike. Francozi so mislili, da so oni, jedro vojne, Nemci in Italjani niso hoteli zadnji biti, in tako se je nek Nемец Reinhold z 3000 pešceev in 300 konjenikov od Petra ločil, ktera ločitev pa ga je drago stala; bili so vsi, ki niso hoteli na koran priseči, od nicejskega sultana ubiti.

Ta sultan z imenom Kilidge Arslan bil je zvit Turek, in drugega ni mislil, nego kako bi mogel križnike čisto pogubiti. Mirno se je držal v Niceji, izposlal včasih ogleduhe, ki so Franke, kedar so šli si po živež in krmo za konje, ubijali. Zraven še se je poslužil zvijače, s katero je veliki del krščanskih vojščakov pogubil. Pošlje dva svojih zvestih služabnikov kot beguna v tabor kristjanov; ti so laž rastosili, da je Reinhold Sultanove trume deloma pobil, deloma razpršil in da v Nicei carske palače pleni. Kako močno je to zapadne vojščake osrčilo, ne da se dopovedati, vse je sanjalo o maščevanji in bogatem plenu.

Med tem, ko je Peter puščavnik potoval v Carigrad, da se zmeni s cesarjem, kako bi se bolji kup žitek dobival, nagovori Godofredo Burel Franke, naj posnemajo izgled Reinholdov, neslavne verige raztrgajo in na sijajno pot zmagonosnih del stopijo. „Ali zmo zastonj našo domovino, naše žene in otroke zapustili? tako je govoril. „Jeli naše junške roke naj počivajo — in mi v sramoto služimo krščanskemu svetu? Ne! — Francozom se spodobi slavno se povrnoti v domovino. Čast in bogatstvo nas čaka — hajd tovariši za menoj!“

Gautier, ki je bil v pravem pomenu besede *sans avoir* — brez vsega premoženja, je spoznal koj vse težave, ali njegovih nasvetov niso hoteli poslušati. 25.000 pešceev in 500 konjikov se je podalo proti Niceji, le žene in otroci, duhovniki in slabinci so ostali v taboru pri Helenopoli.

Gautier je armado razdelil v 6 kupov in jim zapovedal dobrega redu se držati, kar pa ni se zgodilo, ker od vseh stranij so šli na plen. Tako so bili udje ločeni. V gostih logovih nicejskih so se celo zmôtli, in vsak je iskal svoj posebni pot. Kilidge Arslan, ki je dobro vedel, po katerem potu križanska vojska pride, je stal s svojimi jezdeci na podnožji hriba, en del svojih konjikov je skrtil v klancih; pešcem pa je zapovedal se po gozdih skriti, in križnike mimo iti pustiti, dokler se ne pokaže ugodna priložnost k borbi.

Kakor levi so Franki iz brežnatih višin planili na Turke, in jih spodili v beg. Že so bili zagnani v dolino, ko Sultan da na rečeno znamenje svoje jahače iz klancev priti, skriti pešci planejo iz gozdov. Kdor ima človečji čut — naj daruje nesrečnežem vsaj eno solzo — vsi križčanski vojščaki so bili okroženi — le sedemnajst jih je ušlo —, vse druge je smrtni meč pokončal. Gautier je padel, kakor se junaku spodobi, z ranami pokrit; sedem pušic je tičalo v njegovem srcu. D. T.

Canova.*)

Antonio Canova, Marchese di Ischia, eden najslavnejših podobarjev novejšega časa se je narodil 1. novembra 1757 v Possagni, v mali vasi v Trevizanskem, kjer je njegov oče bil kamenosek. Že kot dečko je pokazal sposobnost k podobarstvu, znal podobam dati lepe oblike, kar se je grajščaku vasi g. Falieriu tako dopalo, da ga podobarstva da učiti pri podobarji Tornetu, potem pa ga pošlje na venetsko akademijo, kjer je kmalu začel sloveti. V 16. letu svoje starosti je že izdelal za svojega dobrotnika podobo: Euridice. Falieri mu sprosi štipendij 300 zlatov, da je mogel iti v Rim (l. 1780), in se tam še bolje izobraziti.

V Rimu je izdelal svojega Thesea, ki je kakor svitla zvezda zasvetil na tadanjem temnem nebu umetnosti. To klasično delo je sedaj na Dunaji, iz kararskega marmora, in spada med najlepša dela Canove. Od leta 1805 — 1810 je dogotovil tudi podobe papežev: Clementa XIII. in XIV. Canova je nastopil nov pot v podobarstvu, njegovi „Amor in Psyche“, posebno pa njegov „Perseus“, se tako ceni, kakor belvederski Apollo. Zato je doživel redke časti, da so njegove podobe bile sprejete v vatikansko galerijo. Leta 1799. je Canova potoval po Avstriji in Pruskem, in leta 1802. ga pokliče Napoleon na Francosko. On ga je imel v veliki časti, in Canova je bil tako srečen, da je smel v podobiti mogočnega cesarja. Leta 1815. pride kot papežev poslanec drugikrat v Pariz, da zaklade umetnosti, katere so Francozi odnesli, nazaj spravi. Pri svojem povratku iz Pariza v Rim je bil slovesno sprejet, papež ga imenuje

*) Izgovori: Kanóva.

predstojnika akademije lepih znanosti in mu da letne plače 3000 tolarjev. Leta 1816. je njegovo ime bilo vpisano v zlato knigo na kapitolu. Pa ne samo kot umetnik je Canova velik, nego tudi kot kristjan in človek. Njegova darežljivost proti ubogim je neopisljiva.

Zadnje dni je živel v Venetkih v lepej ljubezni s svojim bratom duhovnikom, ki je znan kot izvrsten hellenist. Umril je 13. oktobra 1822. V cerkvi al' Frari mu je postavljen krasen spominek. Sam ga je bil izdelal za Tiziana, njegovi učenci so ga malo predelali in ga svojemu učitelju v čast postavili. Tudi se je poskuševal v slikanji, in je sam več držal na svoja dela slikarstva, nego podobarstva. Canovin element je bila starinska (antique) poezija. Njegova „Hebe“ nektar natakajoča, njegova „zmaga joča Venera“, njegov Hercules, ki Sykasa na pečino vrže, njegove 3 muze Euphrosyne, Aglaja in Thalia se smejo merit z Fidiasovim dletom. Zraven še slovijo: marmorno poprsje cesarja Franca I. (na Dunaji), spominek Alfierov (v Florenci), Napoleon z žezlom in jabelkom, kolosalna statua Nelsona itd.

Obširni popis Canovovih del najdeš v knjigi: Notizie intorno della vita di Antonio Canova, katero je izdal o Paravia leta 1823. v Rimu. Canovova dela je v litografovanih obrisih izdal F. Schulze v Stuttgartu z razlagajočim tekstom in s presojevanji najboljših kritikov. Zanimiv životopis je spisal H. De la touche.

D. T.

Ž u ž e l k e.

Človeški, na vse kraje sveta naglo šireči se napredek povsod uganja veliko divjo zverjad in hitro zmanjšuje njeno nekedanjo množino; ali zoper gomazen in golazen živalsko človeška dlan ne opravi nič! Pritlikovci, to so nevarna druhal, katere pač kupoma pokončavati utegneš, kateri pa po edinoma niti do živega ne moreš. Po zeleni planjavi, v mračni goščavi, na rék in morja peščenih obalih in na dnú najglobokih vodá, povsod jih živi brez števila, povsod rijejo, grizejo, glodajo in vničujejo, da učeni človek ne umeje, kako.

Vsak, kogar so žuželke že kedaj prav nadlegovale in mučile, komur so ogolile sadeže na vrtu, na polji, osušile mu lesovje v gozdi, ali odganjale mu spanec po noči, utegnil je slepo togoten preklinjati, češ, čemu ta mrčes v stvarjenji?

Kaj je pa res vse le nam na službo in hasen? — Saj vendar ima vse, kar živi, pravico hraniti se, pak tudi početi, kar more, na videz ne maraje, kako izhajajo ostala bitja. Kljubu tej prirojeni sebičnosti vendar za vse prikazni v prirodi velja pravilo: da eno je za drugo. Vsako poedinče je nevedoč in nehoteč záse in za vse druge. Če je nekedaj za-

rod na bilijone apnikolupinčastih, kredostrojnih infuzorij bil kemična potreba, da je preobilica oglene kisline posrkala se iz vodevja, bilo je tudi vsake posamezne živalice treba. Ravno to moremo o žuželkah reči: naj one že razdevajo ali gradé, naj že razpršujejo alj gosté grudo, katere je polastil se človek.

V pričo neprestano mrtvega kamenja, ledovja in grozne praznote v zrakovji nas prava radost obhaja vedoče, da okoli nas, nad našimi glavami, v vodah, v ozračji in zemlji je nepresledno vse polno življenja in snovanja. Če že misel na to nevidno natecanje prijazno navdušuje človeka, koliko bolj ga razvedruje in podučuje, kedar se zatêče pod milo nebo in poslušá to neumorno pevanje, pa gleda to veselo letanje po nemem zraku.

Kdo nij že počival pod lipo ali sadnim drevjem v cvetji in radoval se, ko so bučelice tako čudno rojile in šumele med perjem? Kdo ne zna, kako ljubo škripečejo murnici po livadah? Za lepih majnikovih in kresnikovih večerov, ko senca prileze na zeleno póreber in pesem vtihuje za pesmijo — ali potem ne veje neki otožen duh preko tihe ledine? Kako kobiličino, goslinim zvôkom podobno sikanje dobro soglasuje z vročim, poletnim poldnevom, ko se pripogiblje rumeno zoreča strn in le sem ter tje purpara razvija svojo rudečo zastavo? Malokdo vé, da grde slinjavke (cikade) so, ki pri nas po solnčnatih prostorih tako veselo cvrčevajo, ki pa po laških vinogradih skoraj kar vskrikajo. Koliko drugač evilika komarjev roj za zahajočega solnea, koliko drugač brenči kukee o mračenji? Ko bi našega ušesa sluh mogel tako na tanko razločevati, strmeli bi, da toliko in toliko različnih glasov in glascev imajo že žužulke, ki pod našim podnebjem kriljajo za poletnih večerov. Verjeti pa ne moremo, kako med tečajniki, po vlažnih, poraščenih dolih žuželke oživljajo noči! Kar nema glasú, pa se sveti in spreminja tako krasno, kakor zvezde sejane po temnem obzorji.

Posle Aristotelja je veliko učenjakov že poskušalo, kako bi žuželk neštivilno trumo spravili v eno sostavo. Dandenašnji prirodoslovce ima samo še določevati posamezne vrste in ne še vtrjena plemena. Zmerom še pa prirodoslovne stokovnjake najboljše zanima in veseli poznavati žuželke, katerih v najnovejšem časi čedalje več iz inostranega sveta dobivamo v naše muzeje. Da pa te živali tolikanj mikajo nas, to dela njihova prevelika raznovrstnost, njihova stroga, rekel bi, složna završenost v oblikah, in njih neskočno krasne barve vsakojake vrste. Nikjer, kakor o žuželkah nij priroda umela najrazniših bárv združiti v taka soglasja, da vselej prejemamo pravi vtis. Neštevilni slučaji kažejo zlog, strogo po dandenašnji razjasnjenem zakonu soglasja. Rumeno povišuje modra, rudečo zelena blede vijolna i. t. d. v rastlinstvu pa mora sleherni cvet prilegati se zdenju. J. O.

Šah in učenjak.

Nurreidin, persiški šah, sreča enkrat na potovanji skoz svoje dežele nekéga učenjaka, ki mu je zraven mnogih dobrih predlogov za upravljanje kraljestva, še poseben nasvet ponujal — za 100 zlatov. Šah privoli v njegov predlog.

„Gospodar“! reče učenjak, „ne podvzemi ničesar, predno nisi nasledkov in konca svoje namere dobro pretehtal“.

Spremljevalci šahovi so se po zaslišanji te skrivne modrosti zasmeli, šah pa si je besede dobro v srce vtisnil, in jih dal v vso svojo srebrnino vrezati. Ko se je to zgodilo, pride nekega dne brivec šahov, da ga obrije. Podá se mu srebrna brivna skledica kneževa; ali ko brivec gore omenjene besede bere, zarudi, in se ne upa svojega posla lotiti. Šah opazi brivčevo spremenjenost in ga vpraša, kaj je tega nenavadnega vedenja krivo.

Na celem telesu vsled ostrega nagovora vladarjevega trepetajoč pade brivec na kolena in se izpové, da je pregovorjen in najet, svojega gospodarja z ostrupljeno britvijo obriti, pa da ga je modri napis na skledici opomenil hudih nasledkov in da sta dolžnost in razum genila njegovo srce, tako da je prisiljen ves skesan svoj namen in osebe, ktere so ga k temu zapeljale, — mogočnemu vladarju odkriti, in se milosti svojega gospodarja priporočiti“.

Šah se je zdaj srečnega cenil, da nij besed učenjakovih zanemaril in jih drugim in sebi v opomin v sreberno posodo dal vrezati. On odpusti skesanemu brivcu, a velikaša, ki je brivca k tako hudobnemu delu najel, dá umoriti.

D. T.

 Dnešnje številki smo priložili „kazalo“ in „naslov“ lanjskej Zori. — Prvo številko letošnjega leta smo poslali svojim dosedanjim naročnikom; kdor je ne vrne z odločno opazko, da ne meni lista dalje dobivati, tega zapišemo med naročnike. — Gg. dijake šče enkrat prosimo za natenke naslove vsakega posebe, ako se jih več vkupe naroča. — „Vestnik“ izhaja 15. dne vsakega mesca. — Iz števil na zavitku gg. naročniki lahko posnamejo znesek zaostale naročnine za 1872.

 Vsi listi lanjskega letnika „Zore“ se dobivajo v „Narodni tiskarni“ v Mariboru po 3 for.

Listnica. G. Vu- Iv. v Svet. Poslali. Še 1.25 prosimo. — G. Poniž.: Poslali želeno; poštam, prijatelj, ne moremo ukazovati! — G. Si—č J—ko v P. Poslano za lani vknjižili. — G. Vek. Jer. v Tr. Zapisali smo Vam za 1873 l. 1.50 na dobro.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba Narodne tiskarne v Mariboru.